

הניתוח והסיכום ממערכי השיעור לפרק שירת המאה – 20

כתב וערך: המורה אלי פררה.

ירושה / חיים גורי

האיל בא אחרון.

ולא ידע אברהם פי הוא

משיב לשאלת הילד,

ראשית-אוננו בעת יומו ערב.

נשא ראשו השב.

בראותו כי לא חלם חלום

והמלאך נצב –

נשרה המאכלת מידו

הילד שהתר מאסוריו

רצה את גב אביו.

יצחק, כמספר, לא העלה קרבן.

הוא חי ימים רבים,

רצה בטוב, עד אור עיניו כהה.

אבל את השעה ההיא הוריש לצאצאיו.

הם נולדים

ומאכלת בלבם.

מבחינה סוג השיר הרי שלפנינו שיר מודרני על כל הפרמטרים והמאפיינים. לא רק בתבנית השיר, בה הבתים וסדר השורות אינן סימטריות, אלא גם בשבירת המבנה התחבירי של המשפט, כלומר: בהחלט ניתן לראות את הפסחות בשיר למשל: בבית הראשון נאמר שם:

ולא ידע אברהם פי הוא
משיב לשאלת הילד,

יש דילוג, פסיחה, בין השורה לשורה. וכן נמצא את הפסיחה בבית ב'

בראותו כי לא חלם חלום
והמלאך נצב –

ובבית האחרון:

הם נולדים
ומאכלת בלבם.

אולם המבנה הטכני של השיר על פסחותיו עדיין אינו מסווג אותו לשיר מודרני כמו השפה וצירופי-הלשון. הדימויים והמטאפורות הם חלק בלתי מבוטל מהבנת נושא השיר.

ראשית דבר; הכותרת. כמקובל בשירה המודרנית, הכותרת מהווה חלק אינטגרלי ממשמעות השיר ונושאו. "ירושה"; מהי אותה ירושה שהוריש אברהם לצאצאיו? את התשובה לשאלה זו

יחידו, אהובו יצחק. ככתוב: "קֹז-נָא אֶת-בְּנֵךְ אֶת-יְזִידְךָ אֲשֶׁר אֶהְבֶּתְ אֶת-יְצִזְךָ" (בראשית כ"ב; 2) הַכֵּךְ יִתְנַהֵג אִבּ אֶל בְּנֵי אֶהוּבֵי, שְׂבָא לֹו בְּעֵרֹוב יָמָיו וְהוּא נִחְשָׁב כְּבֵן יַחִיד? ... אֵת הַשְּׂעָה הַזֹּאת שֶׁל הַפְּנִיית הַגֵּב, שְׂאֲבִיו הַפְּנָה לֹו בַעַת הַהֲצֵלָה, יִצְחָק הַבֵּן לֹא יִשְׁכַּח!

בית ד': תחושת הנטישה שחש יצחק בעת שאביו הפנה לו את הגב, זוהי אותה שעה קריטית שהיה זקוק לחיבוקו של אב, אותה שעה לא תימחק. היא תישאר לו כירושה. לו, ולצאצאיו הבאים אחריו. זוהי תחושה קשה של בן שכאילו ונבגד על ידי אביו. בראותו את גבו ולא את חיקו. היא לא תישכח למרות שברבות השנים הוא חי בטוב ימים רבים עד שענינו כהו; חווית העקדה שעבר והפניית גב אביו, לא תישכח. נאמר אם כן, שכל סיפור העקדה שבמקרא, הדובר הופך אותו במטרה להעביר את המסר. אין הוא בא לשחזר את סיפור העקדה כפי שהיה במקרא, אלא כפי שהוא מבין אותו מנקודת הרצף ההיסטורי של גורלו של העם היהודי בעקבות ובגלל העקדה.

בית ה': הבית האחרון שסוגר את המעגל. החוויה שעבר יצחק הוריש לבניו ולצאצאיו אחריו עד עצם היום הזה. מבחינה זו ניתן לומר שהשיר הוא שיר מסגרת, אם ניקח בחשבון את הכותרת כראשיתו של השיר ואת הבית האחרון כסופו של השיר. המילה ירושה לא נזכרת בשיר אלא בכותרת ובבית האחרון. הוא סוגר מעגל ובוזה המסר ונושא השיר. אותה שעה של תחושת נבגדות ונטישה, מעין תחושת יתמות, אנו הדורות הבאים, הרבה אחרי החוויה של העקדה, אנו נולדים איתה והיא ירושה לנו מאברהם ויצחק אבות האומה. ומה המשמעות של המאכלת שאנו נולדים עמה בלבנו? כאן בא לידי ביטוי עברו, חוויותיו ורגשותיו של המשורר חיים גורי. כאיש הפלמ"ח, שבע-קרבות ודם, ובזיכרונו ההיסטורי של רצף כל הזוועות; הפוגרומים, רדיפות וגזירות-דם ושואה שעבר העם היהודי לדורותיו, אכן אנו נולדים עם מאכלת (סכין שחיטה) והיא, החרב, לא מרפה ואוכלת בנו עד עצם היום הזה. המאכלת היא מיטונימיה לכל אותם גזרות, פרעות ומלחמות והרג שהעם היהודי סבל לדורותיו מיצחק אבינו ועד עצם היום הזה, ובעיקר כשזכר הנופלים (ששת אלפים במספר... אחוז אחד מכלל אנשי היישוב היהודים אז!) במלחמת העצמאות בתש"ח, חקוקים בלבם של המשורר חיים גורי – המכונה "משורר הפלמ"ח".

דרכי העיצוב בשיר:

- א. מבנה השיר כשיר מסגרת ובה כותרת השיר מהווה כחלק מנושא השיר וצמודה לו, כאשר סופו של השיר בבית האחרון, מהווה את סגירת המעגל שהתחילה בו הכותרת.
- ב. הניגוד בין הסיפור המקראי כפי שהוא מסופר במקרא, כניסיון לאמונתו של אברהם באלוהים, לבין המשמעות השירית של נושא השיר, המדבר על הירושה אותה הוריש יצחק לבניו אחריו.
- ג. הלשון הפיגוראטיבית (הציורית) המתארת את יחסי אב ובנו: המאכלת הנושרת מידי של אברהם, ולא נשמטת בבהלת-שמחה על ההצלה. תחושת הנטישה של הבן האהוב, יצחק, כשראה את גב-אביו ולא את חיקו וזרועותיו המחבקות.
- ד. הניגוד בין אי-קורבנו של יצחק לבין כן קורבנם של צאצאיו כשהם נולדים ובלבם מאכלת. הוא לא עלה לעולה, הוא חי בטוב עד כי ענינו כהו מזקנה, אבל בניו וצאצאיו לא מפסיקים להיות קורבנות ונשחטים באין סוף גזירות ופרעות ומלחמות.